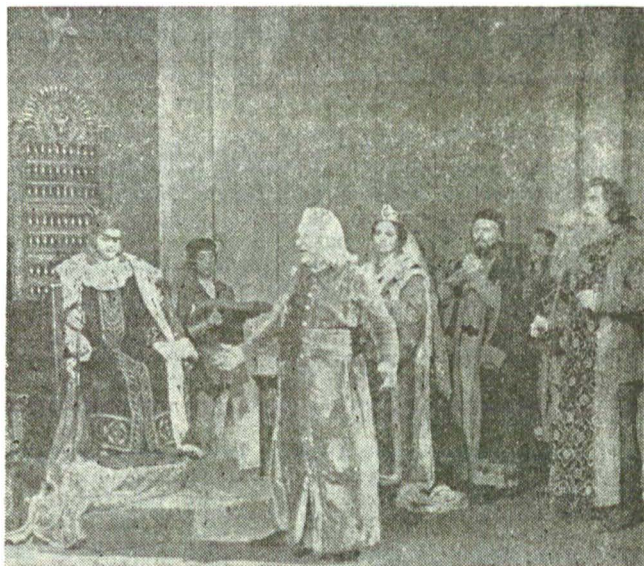

**1965
1985**

Imagini dintr-o posibilă istorie a teatrului românesc din ultimele două decenii (I)

**Teatrul Național din
București :**

**Apus de soare de Dela-
vrancea (1967), regia
Marietta Sadova...**

**...și Danton de Camil
Petrescu (1975), regia
Horea Popescu**

Teatrul „Bulandra” : O scrisoare pierdută de I. L. Caragiale (1972), regia Liviu Ciulei..

...Livada cu vișini de A. P. Cehov (1968), regia Lucian Pintilie...

...și Puterea și Adevărul de Titus Popovici (1973), regia Liviu Ciulei

Teatrul Național din București : Un fluture pe lampă de Paul Everac (1972), regia Horea Popescu

este înainte de toate un mod de a concepe utilitatea socială a teatrului, funcția sa formativă, capabilă să determine, în ultimă instanță, o radicalizare a conștiinței politice a spectatorului. Ce altceva se urmărea în primele texte ale literaturii dramatice românești, fie că ne vom referi la **Occisio Gregorii...**, atribuită lui **Samuil Vulcan**, sau la **Barbul Văcărescul, vinzătorul țării** de Iordache Gulescu? Odată cu **Aleksandri** și **Caragiale**, această vocație politică a teatrului nostru se cristalizează în forme clasice, însă atât **teatrul istoric** cit și **teatrul satiric** vor continua să aibă, pe întreg parcursul evoluției lor, o certă **finalitate politică**, prin evocarea pildelor de vitejie străbună ca și prin veștejirea moravurilor corupte urmărindu-se o puternică acțiune formativă, pusă sub semnul unui **militantism politic** implicit, dacă nu și declarat ca atare.

După 23 August 1944, adeziunea scriitorilor și oamenilor de teatru la politica generală a partidului și statului nostru, în condițiile construirii noii orânduiri, socialiste, determină o pătrundere generală a politicului în teatru, care va lua chiar forme directe, crezându-se nu o dată că, în literatură ca și pe scenă, simpla **afirmare** a tezei poate suplini **adevărul artistic**. Alături de piese care au rezistat timpului, ca **Mielul turbat** de Aurel Baranga sau **Citadela sfărmată** de Horia Lovinescu, în primele două decenii postbelice apar și numeroase lucrări conjuncturale, care nu mai prezintă astăzi decât un interes documentar, privind — printre altele — tributul plătit de scriitori dogmatismului epocii. În atmosfera premergătoare Congresului al IX-lea al partidului, începe să apară un suflu nou în dramaturgie, odată cu piesele lui **Teodor Mazilu**, **Ion Băieșu** și **Dumitru Solomon**, dar despre o înflorire generală a dramaturgiei și a teatrului românesc nu va putea fi cu adevărat vorba decât din anul 1965, anul Congresului al IX-lea și al trecerii României într-o nouă epocă de profunde transformări revoluționare, care-și vor găsi și în teatru o reflectare specifică.

Iată, se împlinesc acum două decenii de la istoricul Congres al IX-lea al partidului și teatrul românesc se înfățișează la această aniversare cu un bilanț dintre cele mai rodnice, căci în acești 20 de ani literatura dramatică românească a reușit să se ridice la valoarea tradiției sale interbelice, dând opere substanțiale și autori fundamentali, iar arta spectacolului teatral a atins o strălucire fără precedent, școala de regie și actorie românească impunându-se pe plan internațional.

Cele mai importante texte dramatice, ca și cele mai importante spectacole, departe de a se refugia din actualitate, caută s-o analizeze acum în profunzime, locul entuziasmelor facile, de un idilism contrafăcut, fiind luat de o înțelegere dialectică, procesuală a fenomenelor. Nu întâmplător, **Puterea** și **Adevărul** de Titus Popovici va purta la Teatrul „Bulandra” semnătura regizorală a lui Liviu Ciulei.

Întorcându-ne la dramaturgie, ne vom reaminti că aceasta este perioada în care Aurel Baranga continuă să producă unele dintre cele mai izbutite piese ale sale, precum **Opinia publică** și **Interesul general**; satire sociale acide, aflate nedisimulat sub zodia teatrului politic, Horia Lovinescu dă la iveală opere de calibrul și facturi diferite, dar de certă implicare politică, de la **Petru Rareș** sau **Locuitorul pînă la Jocul vieții** și al morții în **deșertul de cenușă** sau la ultima sa piesă, **Negru și roșu**. Teodor Mazilu își scrie și își încheie pe neașteptate atât de personala sa operă, producând o revoluționare a limbajului teatral și a convenției personajului dramatic, prin **Nebunii căi fățarnici**, care nu-și vor schimba felul de a fi pînă la ultima sa piesă, **Mobilă și durere**, din 1930. Apare în scenă și dispare meteoric Romulus Guga, autorul unor tulburătoare parabole dramatice despre mecanismele totalitare ale secolului nostru, **Evul mediu întimplător** și **Amurgul burghez** fiind totodată texte de teatru politic prin excelență, capabile să trezească un interes deosebit și peste hotare.

Importanta operă dramatică a lui Paul Everac se întregeste prin numeroase piese de referință, într-un act și în mai multe acte, care aduc în prim-plan dezbaterile etice; tot el recurge la inspirația istorică pentru a construi lucrări dramatice de anvergură, de o indiscutabilă actualitate politică. Din prima categorie fac parte piese care s-au bucurat îndelung de prețuirea publicului, ca **Simple coincidențe**, **Camera de alături**, **Cititorul de contor**, **A cincea lebadă** și **Ordinatorul**, cărora li se alătură **Un fluture pe lampă** și **Un pahar cu sifon**, ambele de o necrutătoare virulență la adresa celor capabili să se drăzdrăcineze și să-și otrăvească sufletul cu bîrfirea de țară. Din cea de-a doua categorie, a pieselor de inspirație istorică și de o puternică vibrație patriotică, alături de mai vechile piese într-un act **Urme pe zăpadă** și **Iancu la Hălmagiu**, amintim acea capodoperă a dramaturgului Paul Everac care este **Costandineștii**, precum și piesele **Beția sfîntă** și **Drumuri și răscruci**.

Fină observare socială și puternică pătrundere psihologică dovedesc: piesele prodigiosului comediograf Tudor Popescu, justițiară satiră a autorului interesind tocmai prin miza politică a discursului dramatic, care caracterizează deopotrivă și dramele sale, unele oferind revelatoare incursiuni în timp și în politica timpului (**Lungă poveste de dragoste** și **Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă**).

Poet de audiență și notorietate internațională, Marin Sorescu se face cunoscut și ca unul dintre cei mai importanți dramaturgi români contemporani, de la **Există nervi la Casa-avantai** piesele sale surprinzind prin paradoxala alăturare a umorului de factură populară și a profunzimii filozofice, întoarse asupra rosturilor ultime ale existenței. **Iona, Matca, Paracliserul, Pluta Meduzei** sînt titluri cunoscute astăzi la fel de bine în țară și peste hotare. De o factură cu totul originală sînt și piesele sale de inspirație istorică, **Răceala** și **A treia țeară** cultivînd un soi de „actualitate” a istoriei, ce se opune polemic mai vechii și altă de puțin fericitei modalități de „actualizare” a istoriei.

Un dramaturg de primă mărime, afirmat în aceste două decenii, este fără îndoială D. R. Popescu, autorul unor viziuni dramatice de o complexă și incitantă teatralitate, reinterpretarea miturilor și rescrierea lor din perspectivă contemporană conducînd la un modern și subtil joc al ambiguităților. Fie că se inspiră din antichitate, fie că recurge la mit și la istorie, făcîndu-le să se interfereze, D. R. Popescu aduce în scenă un realism metaforic, bogat deopotrivă în semnificații politice actuale și general umane. De la declarata factură realistă a piesei ce avea să-l acrediteze ca dramaturg — **Acești ingeri triști** — și pînă la ultimele sale lucrări, cunoscînd o tot mai vădită orientare spre grotesc și incifrare simbolică, dramaturgia lui D. R. Popescu se caracterizează printr-o constantă dimensiune poetică, prezentă infuz la nivelul substanței și structurii dramatice, dar și ca aură a personajelor sale exponențiale. Discursul dramaturgic e de o surprinzătoare franchețe și atunci — sau mai ales atunci — cînd vizează chestiuni așa-zis delicate, un adevărat patos politic făcîndu-și loc în piese ca **Hoțul de culturi, Balconul, Rugăciune pentru un disc-jockey**. Nici D. R. Popescu nu ocolește lucrările de inspirație istorică, **Muntele** și, mai ales, **Mormîntul călărețului avar** subsumîndu-se aceluiași concept de actualitate a istoriei.

Deosebit de interesant continuă să fie teatrul lui Ion Băieșu, atît prin satirele sociale acide, de o largă audiență la public, cît și prin dramele sale politice (**Lertarea, Vinovatul, Chițimia**), și acela al lui Dumitru Solomon, ale cărui dizertații filozofice despre adevăr, libertate și democrație cultivă și ele o nedezmîntită actualitate a discursului dramatic.

Politica însăși devine subiect de investigație dramaturgică pentru Theodor Mănescu, analiza raportului de forțe, pe plan național și internațional, care determină adoptarea strategiei și a tacticii politice a unei îndelungi perioade istorice, dovedindu-se aptă a se structura conflictual în piese de o factură cu totul specială, ca **Politica și Dialectica** sau **Trestia gînditoare**.

În această perioadă s-a afirmat talentul lui Mircea Radu Iacoban, pieselor **Tango la Nisa** și **Simbătă la Veritas** urmîndu-le **Noaptea** și, mai de curînd, **Hardughla** și **Cabana**.

Printre cei mai importanți autori dramatici ai acestor două decenii se numără Sütő András, al cărui bogat registru dramatic se exercită cu succes în comedia satirică de actualitate, ca și în parabola dramatică de largă respirație filozofică. Un constant succes de public înregistrează și satirele sociale practicate cu umor și uneori cu incisivitate de Mehész György.

Apariția unor noi nume, precum Adrian Dohotaru, Ion Coja, Mihai Ispirescu diversifică paleta modalităților de investigare a istoriei și actualității, la care și-au adus o contribuție notabilă și alți dramaturgi ai acestor ani.

Cum ar putea lipsi, din această fie și sumară trecere în revistă, aportul unor autori la restructurarea piesei noastre de inspirație istorică, într-un discurs dramaturgic sintetizator pentru ceea ce am putea numi o filozofie a istoriei propriie poporului nostru? Să ne reamintim importanța reală a unor piese ca **Procesul Horia** de Al. Voitin, **Zodia Taurului** și **Capul de Mihnea Gheorghiu, Io, Mircea Volevod** de Dan Tărchiță, **Greul pămîntului** de Valeriu Anania, **Descăpătînarea** de Al. Sever și, nu în ultimul rînd, profundele drame istorice ale lui Paul Anghel — **Săptămîna patimilor, Viteazul** —, fiecare în parte și toate la un loc tinzînd să configureze un nou tip de teatralitate, corespunzător noului mod de a înțelege istoria.

Să nu uităm nici strădania constantă a dramaturgiei noastre de a surprinde pulsul actualității și de a aduce în discuție problemele ei reale, prin

Teatrul Mic : Matca de Marin Sorescu (1974), regia Dinu Cernescu...

...și Ca frunza dudului... de D. R. Popescu (1983), regia Cătălina Buzoianu

1965 1985

Teatrul „Bulandra” : Nu sint Turnul Eiffel de Ecaterina Oproiu (1966), regia Valeriu Moisescu

Teatrul Giulești : O noapte furtunoasă de I. L. Caragiale (1979), regia Alexa Visarion

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț : Tinerețe fără bătrânețe de Eduard Covali (1975), regia Cătălina Buzoianu

Teatrul Giulești : Descăpătinaarea de Al. Sever (1977), regia Tudor Mărăscu

Teatrul Național din Craiova : Richard II de Shakespeare (1981), regia Mircea Cornișteanu...

...și Apus de soare de Delavrancea (1974), regia Gh. Jora

piese de substanțială implicare în social și politic, precum cele ale Ecaterinei Oproiu (în special **Interviu**) sau acelea ale lui Paul Cornel Chitic, responsabilitate morală în luarea unei adevărate atitudini politice alimentând texte dramatice de real interes, ca **Miriiala**. N-ar fi drept să omitem eforturile aproape singulare ale lui Gheorghe Vlad, de a aduce în scenă universul satului contemporan, sau pe acelea ale lui Ștefan Berciu, de a aborda tehnica genului polițist, în piese de un pronunțat spirit civic, aici putând fi consemnate și meritorile tentative mai noi în domeniu, datorate lui Tudor Negoită.

Mult mai bogat în nume și opere decât l-am putea cartografia în aceste pagini, cuprinzând dramaturgi de orientări stilistice diferite, de la Virgil Stoescu și Eugenia Busuiocanu la Iosif Naghiu și de la Leonida Teodorescu la Radu F. Alexandru, prozatori și poeți care tind să fie în egală măsură și dramaturgi, de la Fănuș Neagu la Vasile Rebreanu și de la Mircea Micu la Mircea Vaida, peisajul dramaturgic al ultimelor două decenii este unul dinamic, în varietatea formelor sale de relief constituite ca și în zonele sale magmatice înregistrându-se direcții și linii de forță distincte, ca și promițătoare începuturi de drum.

Impetuoasă afirmare a școlii românești de regie, la care contribuiseră, prin anii '60, numeroase personalități creatoare de primă mărime, ca Liviu Ciulei, Gheorghe Harag, Crin Teodorescu și Lucian Pintilie, avea să continue, în anii '70, prin apariția unor noi și viguroase talente regizorale, ajunse acum la anii maturității. Având totodată șansa unor mari profesori, ce s-au priceput să cultive aptitudinile studenților în direcția relevării proprii lor personalități și a dobândirii unui sigiliu stilistic personal, această generație, astăzi matură — Alexa Visarion, Cătălina Buzoianu, Dan Micu, Alexandru Tocilescu, Aureliu Manea, Ioan Ieremia, Tudor Mărăscu, Mircea Cornișteanu, Mircea Marin, Silviu Purcărete, Cristian Iadji-Culea —, are marele merit de a fi asigurat continuitatea școlii regizorale românești, consolidându-i prestigiul de care se bucură în țară și în străinătate.

Sintem îndreptățiți să vorbim de o singură școală regizorală românească, intrucât, așa cum s-a observat, personalitățile creatoare care o compun continuă să-și definească originalitatea în spațiul aceluiași concept de teatralitate românească, bazat pe autonomia estetică a spectacolului teatral, ce se realizează printr-o viziune integratoare a tuturor componentelor sale, în numele unei idei dirguitoare, a cărei transfigurare scenică poate comporta modalități de expresie diverse. Înaltul carat intelectual al spectacolelor, valoarea lor de exegeză scenică a operei literare, constantul racord la problemele cu care se confruntă lumea contemporană sînt, desigur, condiționate de educația teatrală a publicului, care, de multă vreme, a încetat să vadă în teatru doar locul producerii unor divertismente facile.

Fuziunea evoluției spectacolului cu evoluția dramaturgiei originale, realizarea actualelor raporturi de reciprocă și organică influențare între felul de a se scrie și felul de a se pune în scenă sînt rodul acestei sensibile implicări a regizorilor în dezvoltarea dramaturgiei. Concomitent a crescut considerabil interesul spectatorului contemporan față de dramaturgia originală actuală, și lucrul acesta, fără a știrbi cu nimic meritele dramaturgiei, trebuie pus în legătură și cu strădania regizorilor de a-i oferi o valorizare scenică exemplară.

E de remarcat faptul că, în cele două decenii la care ne referim, critica teatrală a jucat un rol mult mai activ în impunerea valorilor autentice ale dramaturgiei și artei spectacolului, stimulînd totodată existența unui climat al emulației creatoare. Prin A.T.M. (Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale) și sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste, s-a realizat un sistem de întîlniri și colocvii teatrale, capabile să impulsioneze dezvoltarea atât a dramaturgiei cît și a artei spectacolului, dinamizînd și diversificînd totodată contactele teatrului cu un public din ce în ce mai numeros și mai receptiv. S-a produs astfel și o binevenită descentralizare a vieții noastre teatrale. Aportul criticilor în conceperea, organizarea și finalizarea acestor reuniri competitive, însoțite de dezbateri, e substanțial și eficace. Și din acest punct de vedere, se poate aprecia că mișcarea teatrală de azi din România beneficiază de existența unei critici teatrale ce își exercită magistratura cu probitate profesională și responsabilitate politică, înțelegînd să sprijine la rîndul ei acțiunea formativă a teatrului, în procesul edificării unui om nou, cu o conștiință înaintată, revoluționară.

Cele mai reprezentative realizări ale teatrului românesc contemporan sînt expresia justei unei politici teatrale în cadrul căreia se promovează prioritar teatrul politic. Iată de ce credem că, oricît de sumară, retrospectiva celor două decenii teatrale poate sta sub semnul teatrului politic.

Victor PARHON